

ISLOM DINIDA VAQT MASALASI

A MATTER OF TIME IN ISLAM

ВОПРОС ВРЕМЕНИ В ИСЛАМЕ

Ilmiy rahbar: X.U.Samatov

Muhiddinov Mirzobit Otabek o'g'li

Toshkent axborot texnologiyalari universitetlari

Samarqand filial Telekomunikatsiya texnologiyalari va kasb ta'lim fakulteti TT 23-

06 guruh talabasi

e-mail: mirzobit@mail.com

Annotatsiya:

Bu maqola Islom dini tarqatilishida va insonlarning hayotini boshqarishida katta ahamiyatga ega bo'lgan "vaqt masalasi" mavzusini o'rganib chiqishga bag'ishlangan. Islom dini, vaqtning samarali ishlash, ilmiy faoliyat, ibodat va o'zini rivojlantirish uchun o'z vaqtini boshqarishni katta ahamiyat beradi.

Kalit so'zlar: vaqt, Islom, hadis, ruza, namoz, xaj, musulmonlar. Islom dini, vaqt masalasiga katta e'tibor beradi va musulmonlarga har bir amalni, ibodatni va hayotning turli sohalarini tartibga solish uchun harakat qiladi chunki bugungi kunda kuplab dindoshlarimiz vaqtini besamar ketkazayotgani va bularni oldini olish va vaqtdan to'g'ri foydalanish mavzusi belgilandi. Dini Islomda eng avvalgi mezon – Qur'oni Karim hisoblanadi. Unda zikri kelgan har bir narsa mo'tabardur. Uning ichida yana alohida mezonlar bor. Uning eng kattasi – Alloh subhanahu taoloning qasam ichib keltirgan narsalari bo'ladi.

Masalan, vaqtini ifoda etgan kalimalarning Qur'onda juda ko'p kelishligi bir mezon bo'lsa, ikkinchisi ana shu narsalar bilan Alloh taoloning qasam ichishidir. Albatta, Alloh mayda narsalarga qasam ichmaydi. Mufasssirlar Alloh Qur'onda nima uchun qasam ichgan, degan savolga javob berar ekan, o'sha tomondagi narsaning qadrini bayon qilish usuli deyishadi. Masalan, Alloh Qur'oni Karimda Al-asr surasining birinchi oyatida «Val asri», deb, asr bilan qasam ichgan. Asr – bu ma'lum vaqtini ifodalovchi so'z, yuz yillikni anglatuvchi vaqtga asr deyiladi. Yoki zamon ma'nosini beradi. Allohning yuz yillik vaqt – asr bilan qasam ichishi vaqtning mo'tabarligini ko'rsatadi.

Bunday oyatlar ko.,p. «Vaz-zuho» – zuho-choshgoh vaqtiga qasam. «Vashshamsi» – quyoshga qasam. «Val-layli» – kecha bilan qasam. Nima uchun quyosh bilan qasam ichilmoqda? Negaki, Quyosh, Yer va Oyning o.,zaro uzviy harakati bizga – 24 soatlik vaqtni ifoda etadi. Shu o.,rinda qiziq savol tug.,iladi: Quyosh, Yer va Oy bu bizning galaktikamizda. Fazoning boshqa joylarida-chi? Quyosh, Yer va Oy b'lmagan joylarda vaqt qanday o'lchanadi? Bu masala Alloh taoloning qudratiga va ilmiga havola qilingan narsa.¹

Islom dini, vaqtni ham yaxshi tashkil qilishni va uni samarali foydalanishni rag'batlantiradi. Bu, namoz vaqtlari, ro'zalar o'tkazish va hajj ibodati kabi bir nechta ibodatlar orqali ifodalangan bo'lsa-da, bu masala Islom dini hayotning har bir sohasida muhimdir. Islom dini asosiy manba'i bo'lgan Qur'on Sharifda vaqtning qadr-qiymatiga va ahamiyatiga oid bir qancha oyatlar mavjud.

Masalan, musulmonlarga namozni vaqti kelganda tartibga solishlari buyurilgan. Namoz vaqtlari belgilangan vaqtlar bo'yicha belgilanadi va musulmonlar uchun qo'llanma vazifasini bajaradi. Shuningdek, Ramazon oy ham Islom dini uchun muhim bir qism hisoblanadi va musulmonlar uchun ro'za tutish vaqtlarini belgilaydi. Ramazon oyida musulmonlar quyosh chiqishi bilan boshlanib, quyosh botishi bilan tugayishiga qadar yemek yemaslik ichimlik ichmaslik kabi narsalardan uzoqda turishadi. Bu, ibodatning bir qismidir va ko'plab musulmonlar uchun manaviy tajriba hisoblanadi. Hajj ibodati ham belgilangan vaqt ichida amalga oshiriladi. Har yil Islom taqvimiga asosan Zulhijja oyining birinchi o'n kunida musulmonlar Hijratga borish uchun Makkaga borishadi. Bu, musulmonlar orasida katta bir ibodat va birlik hissi hisoblanadi.

Islom dinida vaqtni samarali foydalanish ham muhim hisoblanadi. Musulmonlar, dunyo hayotining o'tginchi va oxirat hayotining chegarasizligini ishonadilar. Shuning uchun, ular vaqtlarini ibodat, ilm olish, ma'rifatlanish va jamoa xizmatida bo.,lishni maqul kuradilar va bu ishlari uchun oxirat hayotida mukofatlanadi deb hisoblashadilar.

Albatta! Islomda vaqtning qiymati bilan bog'liq qo'shimcha muhim nuqtalarni ta'kidlash mumkin masalan:

Hisob-kitob: Islom har bir insonning bu dunyoda vaqtni qanday sarflaganiga hisob-kitob olishni ta'kidlaydi. Musulmonlar Qiyomat kuni oxiratga ishonadilar, va bu dunyodagi berilgan, vaqtni qanday ishlatganligi, baholanadi. Bu ishonch insonlarga

¹ <https://islom.ziyouz.com/Irfon> taqvimining 2013 yil 1-soni

vaqtni oqilona foydalanishni eslatadi va Alloh yaxshi ishlarni qilishga tavsiya beradi.

Tavozun: Islom dini vaqtdan mazmunli foydalanish kerakligi va muhimligini o'rgatadi. Ibodat va diniy faoliyatlar bilan shug'ullanish muhimdir, lekin Islom insonlarni ish, oila va jamoat kabi hayotning turli sohalaridagi mas'uliyatlarni ham bajarishini rag'batlantiradi. Dini vazifalarni dunyaviy ta'limotlar bilan birlashtirish, to'liq va maqsadli hayot olib borishni rag'batlantiriladi. **Bilim olish:** Islom hayoti bo'yicha bilim olishga katta e'tibor beriladi. Bilim olish fazilatli amaldir va musulmonlar diniy ilmlar, san'atlar va boshqalar kabi turli mavzularda bilim olishga vaqt ajratishga rag'batlantiriladi. Islom hayotida bilim olishning hayot bo'yi davom etuvchi bir jarayon ekanligi va vaqtni doimiy o'rganish va shaxsiy rivojlanish uchun ajratilishi xususiyati aks ettiriladi. **Kechiktirish va vaqtni yo'qotish:** Islom kechiktirish va vaqtni bo'sh ishlar yoki zararli faoliyatlar uchun yo'q qilishni tavsiya qiladi. Musulmonlar vaqt ishlatish usullariga e'tibor qaratish va produktiv emas, gunohli yoki ruhiy holatiga zararli bo'lgan amallardan saqlanishga rag'batlantiriladi. Islom insonlarni ibodat amallari bilan shug'ullanish, boshqalarga xizmat qilish va shaxsiy rivojlanish uchun vaqtni eng yaxshi foydalanishga rag'batlantiradi. Islom dini, vaqt masalasiga katta e'tibor berib, insonlarni o'zlarining vaqtini samarali ishlatishga, ibodat va faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishishga chaqiradi. Quyidagi hadislardan foydalanib, vaqt haqida ko'proq tushuncha olishingiz mumkin:

Insonning ikki tanasi bor: "Bizning faqatgina uxlash vaqti va vafot etish vaqtimiz bor. Faqatgina uxlash vaqti bila, inson o'ziga biror narsa yaxshi kelishini bilmaydi." (Buxoriy, Muslim) Bu hadisda, insonlarning faqatgina uxlash vaqti o'zining xususiyatlarini va axloqni bilmaydigan vaqtdir. Bu o'z vaqtini foydali ishlar uchun samarali ishlatishni talab qiladi.

"Inson har bir paytidagi bir so'ziga kofir bo'lib chiqadi. Har bir so'zingizga javob berasiz." (Imom Buxoriy). Bu hadisda, insonning har bir so'zining, so'zlarini boshqalarga xususiy vaqtida adolatli va ma'qul ravishda ishlatishining muhimligi ko'rsatilgan.

"Har bir amal, uning o'z vaqtida samarali bo'ladi." (Muslim) Bu hadisda, har bir amalni o'z vaqtida bajarishning vaqtga mos ravishi va vaqt sarflanishining samarali bo'lishi talab qilinmoqda.

"Har bir harakatning vaqti bor, inson har bir harakatni uning vaqtida bajarishi kerak." (Ibin Majah) Bu hadisda, har bir harakatning o'z vaqti va uni samarali bajarishning muhimligi bayon qilinadi.

“Inson qiyomat kunida ikkita qilgan ishiga savob oladi: “O'zining vaqtini qandayda sarflaganiga va qanday amal qilganligiga qarab.”(At Termiziy) Bu hadisda, insonning qiyomat kunida o'zining amallari va vaqtining samarali sarflanishi haqida hisobot bermoqchi bo'lgani ko'rsatilgan. Bu hadislardan olingan derslar, Islom dinida vaqt masalasining ahamiyatini, uning samarali ishlatilishi va insonlarning o'z vaqtini boshqarishiga oid muhim talablarni ko'rsatishga yordam bera oladi. Vaqt bilan ehtimol shu dunyoda samarali ishlatish, jannatga yetishish uchun muhim bir vosita xisoblanadi.

Ibnu Abbosning hadisi: ”Rasululloh sallallahu alayhi vasallam shunday deganlar:” Kimdir odamlar orasida o'ziga foyda keltiradigan bir kun uchun tashvishlanmasa, o'zini faqatgina sabr qilgan kun uchun tashvishlanmasa, uni Alloh Qur'on va hadislar bilan o'rgatadi.” (Ibin Majah).

Abdullah ibn Umar hadisi: “Kun orqali kunning so'ngiga, sana orqali yilingizga, nafsiz (hayotga qaytmas) vaqtda ishlashingiz kerak. Har bir amalni o'z vaqti, o'z joyi, o'z odobi va o'z ahloq orasida bajarishingiz zarur.” (Buxoriy) Rasululloh sallallahu alayhi va sallam buyurdi: "Biror kishi uchun eng yomon narsa, o'z vaqtini yo'qotishdir." (Al-Buxoriy)².

Utgan solixlarning vaqddan yutishga va uni yaxshilik bilan tuldirishga astoydil intilishlari. Utgan solixlar va ularning yulini tutganlar vaqtdan foydalanish va uni yaxshiliklar bilan tuldirishga qattiq axamiyat berganlar. Bu borada ularning olimlari xam, obidlari xam barobar edilar. Vaqtlarini qizg'anganlari xamda uning bexuda utib ketishidan saqlanganlari uchun utayotgan xar soat va xar laxzani xayrli ishlarga musobaqalashib utkazardilar.

Quyoshni tuxtatib tur, shunda sen bilan gaplashaman Zoxidlardan bulgan Omir ibn Abdu Qaysdan naql qiliadilar: "Bir kishi unga: "Men bilan gaplashing", debdi. Omir ibn Abdu Qays unga: "Quyoshni tuxtatib tur, ya'ni men uchun Quyoshni xarakatidan ushlab tur, sen bilan gaplashaman. Chunki vaqt tuxtovsiz utib ketuvchidir. Utganidan keyin qayta kelmas. Uning Zarari urnini tuldirib bulmaydigan zarardir. Chunki xarbir vaqtda unda qilinishi lozim bulgan amal bordir", debdi.

Islom dini, insonlarni vaqt masalasiga samarali e'tibor qaratish, vaqti faoliyatlari, ibodatlari, insonlarning insoniyatiga foydali xizmat qilishi, o'z-o'zlarini rivojlantirishi, bilim olishi va dunyo va oxirat hayotiga tayyorlash borasidagi maqsadlarga erishish uchun vaqtdan faol va foydali foydalanishga chaqiradi.

² <https://chat.openai.com/>

Foydalanilgan adabiyotlar ruyxati :

1. “Ihya Ulumiddin” - Abu Hamid Al-Ghazali XI asr -326 b.
2. “Vaqt” - Seyyid Qutb:XX asr-412 b.
3. “Qulobul-Mumayyiza” - Shamsiddin Muhammad bin Mahmud Al-Ahdal: XII asr -89 b.
4. “Ulomalar naznida vaqt qadri” Abdul fattox G.,udda. Z. Xamroqulov, Nurullox; tarjimonlar K - Sidikmetov, A. Parдавev.- Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018. - 160 b.
5. Аллен, Дэвид. А50 Как привести дела в порядок: искусство продуктивности без стресса: Пер. с англ. - М: ООО "И.Д. Вильямс", 2007. 368 с: ил
6. Muhammad alayhissalom hayoti" Shayx Sirojiddin Abdulloh ibn Yunus al-Madani 2011- 600 b
7. "Imom Abu Xonifa" Abu Xonifa Muhammad ibn Muhammad ibn Xusayn al-Qayyim al-Jozziyya .1292- 450 b.
8. Ulmasjonovich K. S. Mystical and philosophical foundations of human interaction (based on the teachings of makhdumi Azami Kasani) //European Scholar Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 45-48.
9. Samatov K. Issues Naqshbandi teaching peace and harmony in society //Theoretical & Applied Science. – 2016. – №. 2. – С. 175-179
- 10.Samatov, K. (2016). Issues Naqshbandi teaching peace and harmony in society. Theoretical & Applied Science, (2), 175-179.
- 11.<https://islom.ziyouz.com/> Irfon” taqvimining 2013 yil 1-soni 14. <https://chat.openai.com/>

